

Minnisblað

Móttakandi: Framkvæmdastjóri

Dags.: 22. apríl 2020

Sendandi: Sigurður Ármann Snævarr

Málsnr.: 2004012SA
Málalykill: 13.30

Efni: Yfirlit um aðgerðir ríkisstjórna á Norðurlöndum í þágu sveitarfélaga vegna COVID-19 kreppunnar

Hag- og upplýsingasvið hefur tekið saman minnisblað um aðgerðir ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum vegna COVID-19 sem snúa að sveitarfélögum. Þessi samantekt er fyrst og fremst byggð á svörum norrænna kollega við fyrirspurnum hag- og upplýsingasviðs. Svörin lýsa stöðunni í hverju landanna um miðjan apríl.

Lík en samt ólík

Rétt er að taka fram að þótt margt sé líkt um skipan sveitarstjórna á Norðurlöndum skilur ýmislegt að. Það er aðeins hér á landi og í Finnlandi þar sem ekki er þriðja stjórnarsýslustigið (fylkeskommuner í Noregi og *regioner* í Danmörku og Svíþjóð). Í Danmörku er sérstakt samband *Danmarks regioner* í forsvari fyrir *regioner* og annað KL (*kommunernes landsforening*) fyrir sveitarfélögin. Í Danmörku og Svíþjóð reka regioner sjúkrahúsin, í Finnlandi eru sjúkrahúsin rekin af sveitarfélögum, oftast í e.k. byggðasamlagi. Í Noregi eru sjúkrahúsin rekin af ríkinu. Heilsugæsla er verkefni sveitarfélaga nema hér á landi.

Samskipti sveitarfélagastigsins við ríkisvaldið er með ýmsum móti í þessum löndum. Danmörk er nokkuð sér á báti, en þar í landi er samið árlega milli ríkis og sveitarfélaga um fjárfestingar, skatta og útgjöld. Skattlagning sveitarfélaga er líka með öðrum hætti í Danmörku en hinum löndunum sem felst m.a. í því að danska ríkið ábyrgist skatttekjur sveitarfélaga. Ísland sker sig úr að því leyti hversu stór hluti tekna sveitarfélaga eru af sköttum sem þau leggja á. Í Finnlandi og Svíþjóð hafa sveitarfélög fullt frelsi til að ákveða skatthlutföll. Norsk sveitarfélög eru hins vegar undir sömu sök seld og íslensk að ríkið setur efri og neðri mörk skatthlutfalla. Dönsk sveitarfélög búa enn og aftur við töluvert öðruvísi kerfi en hin löndin og frelsi þeirra til að breyta skatthlutföllum er afar takmarkað.

Mikil óvissa

Umræðan er mjög á einn veg alls staðar á Norðurlöndum: Það ríkir mikil óvissa um framvindu þjóðmála almennt og efnahagsmála sérstaklega. Útgefnar spár eru með miklu óvissubili, þar sem fyrst og fremst er vísað til hversu lengi faraldurinn er til trafala.

Nýleg spá Alþjóðagjaldeyrissjóðsins (AGS) bendir til að hagvöxtur verði neikvæður í öllum löndunum 2020 og tiltöluleg svipaður milli þeirra. Mestan samdrátt sér AGS á á Íslandi (-7,2%) en minnst í Finnlandi (-6,0%). Atvinnuleysi spáir sjóðurinn að verði mest í Noregi árið 2020 (13%) en minnst í Danmörku (6,5%). Öll löndin ætla AGS að muni ná sér strax á árinu

2021, hagvöxtur glæðast verulega og atvinnuleysi minnka í kjölfarið en haldast þó áfram hátt.

Tekjur sveitarfélaga munu snarlækka og útgjöld aukast

Fyrir liggur fyrsta bráðabirgðamat á áhrifum faraldrarins á afkomu sveitarfélaganna í nokkrum landanna.

- Norska sambandið telur að tekjulækkun og útgjaldaaukning sveitarfélaga verði að óbreyttu 12-16 ma.NOK og samsvarandi hjá fylkjunum 2,5-3 ma.NOK. Meðal annars er gert ráð fyrir verulegri aukningu fjárhagsaðstoðar og mikilli lækkun tekna hafna af skemmtiferðaskipum.
- Finnska sambandið áætla að sveitarfélögin muni missa tekjur upp á um 2 ma.EUR.

Lög er mikil áhersla á að óvissa er áfram mikil í þessum útreikningum.

Bráðaáðgerðir ríkisstjórna

Fyrstu áðgerðir ríkisstjórna beindust að launatryggingu því að niðurgreiða launakostnað fyrirtækja sem eiga í vandræðum í meira eða minna mæli í afmarkaðan tíma.

- Í Finnlandi og Noregi er til fyrirkomulag (n. permittering) sem minnir á hlutabótafyrirkomulag. Áðgerðin er til skamms tíma.
- Svipað fyrirkomulag er tekið upp í Svíþjóð og á að gilda út árið. Ríkið greiðir allt að helming launaútgjalda fyrirtækja í vanda og launþeginn heldur allt að 90% af fyrri launum. Í Danmörku greiðir ríkið allt að 75% af launaútgjalda fyrirtækja í vanda yfir þriggja mánaða tímabil.
- Meðal annarra bráðaáðgerða má nefna: Veikindaréttur er rýmkaður í Noregi og sænska ríkið yfirtekur allan kostnað vegna sjúkradagpeningar. Í Noregi hefur virðisaukaskattur verið lækkaður sem og gistináttaskattur. Tryggingagjald lækkað um 4 punkta í 2 mánuði.
- Í Svíþjóð bjóða ríki og sveitarfélög upp á frestun á greiðslu fasteignaskatta (sem eru tekjur bæði ríkis og sveitarfélaga) út þetta ár. Ríkið yfirtekur útgjöld vegna sjúkradagpeninga í tvo mánuði.
- Í öllum löndunum hefur verið ráðist í víðtækar peningalegar áðgerðir til að sjá atvinnulífinu fyrir lausafé og tilslökunum í ríkisfjármálum sem ekki er ástæða til að tíunda hér.

Víðtækar áðgerðir í þágu sveitarfélaga

Í öllum löndunum hefur ríkið lagt fram verulega auknar fjárhæðir til sveitarfélaga á undanförunum vikur. Þessi auknu framlög falla í grófum dráttum í þrjá flokka.

Í fyrsta lagi er um að ræða endurgreiðslu á beinum kostnaði vegna veirunnar, þar er ekki síst um að ræða kostnað sveitarfélaga vegna heilsugæslu og reksturs sjúkrahúsa þar sem við á.

- Sænsk sveitarfélög hafa fengið um 3 ma. SEK vegna kostnaðar við heilsugæslu og finnsk eiga í vændum framlög vegna hins sama.
- Ríkið greiðir norskum sveitarfélögum 1 ma. NOK vegna missis tekna af leikskólagjöldum og sömu fjárhæð vegna minni fargjaldatekna almenningsgangna.

Í öðru lagi eru framlög eða aðgerðir til að örva fjárfestingar sveitarfélaga, auka lánamöguleika þeirra og bæta lausafjárstöðu sveitarfélaga sem eru í þröng.

- Þak á fjárfestingum danskra sveitarfélaga er afnumið tímabundið. Boðið upp á 100% lánsfjármögnun til framkvæmda. Talið auka fjárfestingar um 2,5 ma. DKK. Lánalínur til reiðu fyrir sveitarfélög í lausafjárþröng.
- Norska ríkið leggur eigið fjárframlag (750 m. NOK) til Kommunalbanken (sveitarfélagabankinn).

Í þriðja lagi falla til framlög sem koma eiga til móts við tekjufall sveitarfélagastigsins, bæði vegna skatta og þjónustutekna, að hluta eða öllu leyti.

- Stórþingið norska hefur gefið út að sveitarfélögum og fylkjum verði bætt allt tekjufall sem þau hafa orðið fyrir, jafnt vegna skatttekna og þjónustugjalda. Þegar hefur verið ákveðið að veita 6,5 ma. NOK, þ.a. 3,75 ma. vegna lægri skatttekna og lækkun tekna af þjónustugjöldum sem rakin eru að ofan. Fjáraukalög verða gefin út í maí og er þá vænst yfirlýsingar um frekari stuðning við sveitarstjórnarstigið.
- Það er yfirlýst stefna dönsku ríkisstjórnarinnar að útgjöld sveitarfélaga vegna veirunnar eigi ekki að leiða til niðurskurðar á annarri þjónustu sveitarfélaga. Ríkisstjórnin hefur heitið því að sveitarfélögum og *regioner* verði bættur skaðinn vegna veirunnar. Með hvað hætti þetta verður gert er óvíst, en verður væntanlega tekið upp í samningum milli ríkisins og sambandsins á næstunni.
- Sænsk sveitarfélög og *regioner* hafa fyrirheit um ríkisframlög að fjárhæð um 20 ma. SEK vegna tapaðra skatttekna og fleira. Áætlað sænska sambandið að það fari nærri að dekkja tekjutapið. Hins vegar eru ýmsir fyrirvarar á framlagi ríkisins sem sambandið hefur gert athugasemdir við.
- Ríkisstjórn Finnlands hefur gefið sveitarfélögum landsins fyrirheit um framlög sem nema rúmlega milljarði evra. Margt er enn óljóst um fyrirkomulag þessa, en talið er að það verði m.a. í formi aukinnar hlutdeildar í sköttum af lögaðilum (samfundskatt) og auknum jöfnunar framlögum, bæði almennum og sértækum. Gert er ráð fyrir framlög verði kynnt í þriðja aðgerðapakka finnsku ríkisstjórnarinnar á næstu vikum.

Niðurlag

Stefna ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum er nokkuð skýr: Ríkissjóðir ríkjanna munu bæta sveitarfélögum allan eða næstum allan þann efnahagslega skaða sem af veirunni hlýst.

Hag- og upplýsingasvið sambandsins mun áfram vakta þróun mála annars staðar á Norðurlöndum. Í meðfylgjandi töflu eru helstu aðgerðir dregnar saman.

Til minnis:

- Einn milljarður NOK svarar til um 2.550 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: um 930 m.kr.
- Einn milljarður SEK svarar til um 1.400 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: um 510 m.kr.
- Einn milljarður DKK svarar til um 3.620 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: 1.320 m.kr.
- Einn milljarður EUR svarar til um 28.440 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: 10.360 m.kr.

SAS